

YATIRIM İNDİRİMİ

ve

MALİYE POLİTİKASI

M. Zeki KURUCA

Maliye Hesap Uzmanı

Konuya giriş :

Her iktisadî ve malî meselenin bir teorik yönü, bir de tatbikat yani pratik yönden görünüşü vardır. Nitekim, maliye politikası ve yatırım meseleleri, ilgili fakültelerimizde en ince detaylarına kadar inilerek incelenen konulardır. Millî gelir ve yatırımların vergicilik yoluyla artırılması ve teşviki bu incelemeler arasında yer almakta ve pratikte de bazı yabancı memleketlerin vergi sistemlerinde «Yatırım indirimi» ne benzer müesseselerin mevcut olduğu bilinmektedir.

Maliye İlmî; esas itibariyle, malî mükellefiyetlerin fertler arasında en iyi şekilde bölünmesini ve bunun prensiplerini, şekillerini araştıran bir ilimdir. Malî mükellefiyetlerin başlıcası ve en tanınmışısı ise vergidir.

Maliye ilminin diğer cephesini de devlet giderlerinin prensipleri ve şekilleri teşkil eder. Bunun iktisadî deyimi ise «devlet harcamaları» dır.

Klâsik anlayışa göre, maliye ilmi, işte bu şekilde ifade edilen nötür mânada devlet gelir ve giderlerini inceleyen bir ilim sayılmaktadır. Halbuki, bir ekonomide bütün malî ve iktisadî hâdiseler birbirlerini etki ve karşı etki altında tutarlar. Bu sebeple, verginin ve devlet harcamalarının, devlet maliyesi ve millî ekonomi bakımından incelenmesi ve bunların birbirine olan tesirlerinin araştırılması da bugün maliye ilminin mevzuuna giren hususlardır.

Maliye Politikası, maliye ilminin başlıca elemanları olan verginin ve devlet harcamalarının bir maksat ve belli bir sonuç elde

etmek için kullanılması demektir. Vergi bugün, nôtür bir olay sayılmamakta, devlete gelir sağlamaktan başka bir maksat güdülmese bile vergi, mekanizm yoluyla, bir maksat güdülse elde edilecek sonuçların aynını doğurmaktadır. Bu bakımdan vergi, devletin elinde her türlü politika için tesirli bir vasıtalar sistemi olarak kullanılmaktadır.

Maliye politikası, vergi nevi ve nisbetlerinden başlayarak, vergicilikle harcamaların münasebetlerini, vergilendirmelerle sermaye teşekkülleri ve yatırımların münasebetlerini de birer önemli konu olarak ele alır. Hattâ Hansen'e göre, maliye politikasının yeni hedeflerinden birisi de, istihsal faktörlerinin tam çalıştırılmasını teminat altına almaktır. Bu mânada maliye politikasının ekonomi politikasıyla birleştiği görülür. Çünkü geniş mânada anlaşıldığı takdirde maliye politikasının bir hedefi de iktisadî istikrarı sağlamaktır.

İktisadî istikrarın sağlanması için, istihsal, yatırım, iş ve gelir seviyelerine tesir etmek maksadı ile vergi ve harcama alanlarında devletin bilinçli davranışları gerekmektedir.

Devletin bu konudaki bilinçli davranışlarından biri de »yatırım indirimi» veya buna benzer vergi kolaylıklarıdır.

Yatırım indirimi :

Konumuz esas itibariyle, vergi reformuna ait çalışmalar dolayısıyla teklif edilen «yatırım indirimi» müessesesinin incelenmesidir. Bu çalışmalar sonunda düzenlenen «Genel Vergi Reformu Raporu» nun 25-40 ıncı sayfaları «yatırım indirimi» ne ayrılmış ve sonuna da 6 maddelik bir tasarı eklenmiştir.

Raporda teklif edilen yatırım indiriminin esasları şunlardır:

1. Yatırım indirimi, vergi kanunlarına (G.V.K. ve K.V.K.) konacak hükümlerle tesis olunacaktır.
2. Yatırım indiriminden, kurumlar ve gerçek kişiler, sınaî ve ziraf faaliyetleri dolayısıyla faydalanacaklardır. Bu suretle, yatırım indirimi, sadece sermaye şirketlerine inhisar ettirilmemiş ve bu vergi avantajından ferdî teşebbüslerin de faydalanmaları esas kabul edilmiştir.

3. Yatırımın finansman kaynağının ne olduğuna bakılmaksızın, derpiş edilen şartları haiz bulunan bütün yatırımlar indirimden faydalanır. Buna göre, yatırıma tahsis edilen meblâğın, işletmenin kazancından elde edilip edilmediğine bakılmıyacaktır. Bu suretle, âtil bulunan ve kaynağı bilinmiyen sermayelerin harekete geçirilmesi ve verimli sahalara yatırılıp iktisadî kalkınmanın daha hızlandırılması müzakün görülmektedir.

4. Yeni kurulacak teşebbüslerin kuruluşla birlikte yapacakları yatırımlara ait indirim, ilerde elde edilecek kazançlara uygulanacaktır. Mevcut işletmelerin genişletilmesi ve yenilenmesi için yapılacak yatırımlarla ilgili indirim, vergilendirilen ticarî ve zirafî kazançlara hemen uygulanmak gerekir.

Yatırım indiriminin ilk yıllarda devlet gelirlerinde önemli azalmalar doğuracağını düşünen Komisyon, yatırım indiriminin kanunlaşmasından itibaren geçici olarak 3 veya 5 yıl için indirimlerin her yıl için, teşebbüs kazançlarının %30 unu aşmamasını kabul etmiştir.

5. Yatırım indiriminden faydalanmak için işletmenin yatırım miktarları ile ilgili şartlar derpiş edilmiştir. Yatırım indirimi yoluyla yalnız ciddî ve büyük yatırımları teşvik etmek ve kurulması gerekecek yatırım ofisini perakende ve çok sayıda müracaatlardan kurtarmak için, ticarî ve sınaî faaliyetlerde talep sahibi işletmenin en az 250.000 TL. tutarında bir yatırım yapması şart koşulmuştur. Zirafî yatırımlarda ise bu had 125.000 lira olarak kabul edilmiştir.

Bölge kalkınmasını sağlamak ve teşvik etmek için yukarıda tesbit edilen hadlerin %50 si kadar bir yatırım yapmak, yatırım indiriminden faydalanmak için yeter sayılmıştır. Zirafî yatırımlar haddinde bir tenzil bahis konusu değildir. Ayrıca, memleket ekonomisi ve kalkınma bakımından önem ve özellik taşıyan muayyen sahalardaki yatırımların da en az miktarının 125.000 TL. olması esası konmuştur.

6. İndirimden faydalanacak yatırım nevelerine gelince : Bu mevzuata giren yatırım nevelerinin vergi kanunlarında genel olarak tesbit edilecektir. Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırlayacağı genel kalkınma plânına uygun yatırımlar indirimden faydalanacaktır. Bu hususu, rapor şu şekilde formüle etmiştir: «Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırlayacağı genel kalkınma plânının esaslarına uygun

ve istihsalî genişletmeye, prodüktiviteyi arttırmaya, mahsul ve mamullerin kalitesini ıslaha, kültür seviyesini yükseltmeye, ilmî ve teknik araştırmalara, çalışma güvenliğini sağlamaya matuf olmak üzere yeni teçhizat, tesisat ve benzeri diğer aktif değerlerin tedarik ve kuruluşu ve ilgili yatırımlar, yatırım indiriminden faydalanır.» Bu çerçevede içinde yatırım ofisi, hangi yatırımların indirimden faydalanacağını, her müracaat dolayısıyla karara bağlar.

7. Yatırım indiriminin esas nisbeti kurumlar için %60 olarak tesbit edilmiştir. Bölge kalkınması bahis konusu olan yerlerde yatırım indirimi nisbetinin %75 olması teklif edilmiştir.

Gelir vergisi nisbetleri müterakki, kurumlar vergisi ise %20 olarak sabit nisbetli olduğundan, bu vergi mükelleflerinden gelir vergisine tâbi olan gerçek kişilerin indirim suretiyle sağladıkları vergi avantajı daha fazla olmaktadır. Bu sebeple, zikri geçen %60 ve %75 nisbetleri ferdî teşebbüsler için esas nisbet %30, bölge yatırımı için de %45 olarak tesbit olunmuştur.

8. Yatırım miktarının yukarıda sözü edilen nisbetlerine teka-bül eden miktarları tamamlanuncaya kadar devam olunur. Yani bir yılın kârından indirildikten sonra kalan bakiyenin gelecek yıllar kârından tenzil edilir.

9. Yatırım indiriminden faydalanan aktif değerlerin satış veya devri de raporda ele alınmıştır. Maksat, memleket ekonomisine yeni değerler ilâve edilmesinin teşviki olduğundan, mevcut bir tesisin satın alınması veya devren alınmasının indirimden faydalanacak bir yatırım sayılmamıştır.

Yatırım indiriminden faydalanmakta olan yatırımların, indirim tamamlanmadan satış veya devri halinde, bakiye indirim, mübayaa veya devralan tarafından yapılabilecektir. Tabiatıyla satın alan veya devralanın da yatırım indiriminden faydalanmak için gerekli şartları hajz olması lâzım gelir.

Kurumlarla ferdî teşebbüslere tanınan indirim nisbetlerinin farklı bulunması hasebiyle, bunların birbirlerinden yatırım malları satın almaları veya devralmaları halinde bakiye indirim hakkının nasıl hesap edileceği önem kazanmaktadır.

Ferdî teşebbüslerle kurumlara tanınan indirim hakkı birbirine nazaran 1/2 (%30 bölü %60) oranındadır. Bölge kalkınması ve

önemli konularda bu oran $3/5$ (%45 bölü %75) dir. İşte bakiye indirim hakkı, olan ferdi teşebbüse $1/2$ veya $3/5$ nisbetinde azalacak olan kurum ise aynı nisbetlerde çoğalacaktır. Meselâ ferdi teşebbüste %20 si kazançtan indirilmiş bir yatırım malı bir kuruma satılırsa $2 \times \%20 = \%40$ ı kurum bakımından ferdi teşebbüsün yaptığı indirim sayılacak ve kurumda bakiye $\%60 - \%40 = \%20$ bir yatırım indirimi yapabilecektir.

Kurum kurumdan veya ferd ferdden bir devir veya alış yapmışsa, bakiye aynen indirilecek demektir.

İndirimden faydalanan aktif değerler, yatırım tamamlanmadan ayrı ayrı devredilir veya satılırsa yatırım indirimi dolayısıyla ödenmeyen vergiler muacceliyet kesbedecek ve %20 bir gecikme zammı alınması lâzım gelecektir. Bu suretle yatırım indiriminin kötüye kullanılması ve az vergi ödemek için suiistimal edilmesi önlenmiş olacaktır.

10. Yatırım indiriminin başlangıç tarihi olarak indirim konusu olan yatırım mallarının bilançonun aktifine giriş tarihi esas alınmıştır. Buna göre, işletmeler, her yıl sonunda bilançolarının aktifinde yer alan indirimden faydalanacak malların değerlerinin toplamından yukardaki nisbetlere göre indirim yapılacaktır. Bu suretle hesaplanacak miktarın, işletmenin devri halinde indirim nisbetlerinin uygulanması ile bulunacak miktarı ve neticede genel yatırım toplamına bu nisbetlerin uygulanmasıyla bulunacak miktarı aşmaması lâzımdır.

Yeni kurulan işletmeler bahis konusu indirimi ancak komple kuruluşun sonra sağlayacakları kazançtan yapılabilecekleri için böyle bir durum mevcut değildir.

11. Yatırım indiriminden faydalanan aktif değerlerin ayrıca amortismanı yapılmasına devam edilecektir.

12. Memleketimizin ekonomik kalkınmasının hızlı ve selektif bir plâna göre yapılması zorunluğu karşısında, indirimden faydalanmak için hususî sektöre ait bu çeşit yatırımların Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanacak genel ve bölge plânlarına uygun olması aranacaktır.

Bu görevi yapmak ve müteşebbislerin bu hususta yapacakları müracaatları inceleyip kâra bağlamak ve yatırım indiriminden fay-

dalanmaya izin vermek gibi ödevleri yerine getirmek üzere, ayrı bir kanunla kurulacak bir «yatırım ofisi» teklif edilmiştir.

Ofis Ankara'da kurulacak, Başbakanlığa bağlı olacak ve özel sektör de bu ofiste temsil olunacaktır. Buna göre, Yatırım Ofisi Yönetim Kurulunda Maliye Bakanlığı, Odalar Birliği, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Ziraat Odaları ve İşçi Teşekkülleri muvazzaf olarak temsil edileceklerdir.

Ofisin giderleri, müracaat sahiplerinden proje bedeli üzerinden %1 iştirak hissesi ile Devlet sübvansiyonları ile sağlanacaktır.

Projeleri reddedilen müteşebbislere itiraz hakkı tanınmış, ilk itirazın Ofis Yönetim Kuruluna yapılması, Yönetim Kurulunun kararlarının bir hadde kadar kesin olması, bu haddin üstündeki kararları için ikinci itiraz mercii olarak tarafsız bir Yüksek Hakem Kuruluna gidilmesi esasları kabul edilmiştir.

Vergi sistemimizde, yukarda esasları izah edilen bir yatırım indirimi müessesesine neden yer verilmek gerektiği, buna karşılık böyle bir müesseseye niçin lüzum olmadığı tartışma konusu olmaktadır.

Yatırım indirimini gerektiren sebepler:

Giriş bölümünde, vergiciliğin Maliye Politikası yönünden önemini belirtmiş ve vergi sisteminde yer verilecek bir «Yatırım indirimi» müessesesinin, maliye politikasının icabından olduğuna işaret etmiştik.

Bu genel nedenden başka, memleketimiz bakımından yatırım indirimini gerektiren sebepler bulunduğu ileri sürülmektedir.

1. Az gelişmiş memleketlerden biri olarak bütün sosyal ve politik alandaki müşküllerimizin baş sebebi iktisaden geri kalmış olmamızdır. Bunun için de iktisadî kalkınma dâvâmızı bütün problemlerimizin baş köşesine oturtmuş durumdayız. Artan nüfusumuzu da nazara alarak yaşama seviyemizde nisbî bir yükselme sağlamak amacıyla her sene millî gelirden %7 artış temin etmek için millî gelirimizin %18 i kadar bir yatırım yapmaya mecburuz.

1960 yılı itibariyle safî millî hasılamız yani millî gelirimizin 44.855.200.000 TL. olduğu hesaplandığına göre bunun %7 si 139.804.000 TL. ve %18 i ise 8.073.936.000 TL. tutar.

Demek oluyor ki 1960 yılına kadar ortalama %3,52 nisbetinde artan millî gelirin 1962 den itibaren bir misli artması ve bunu sağlamak için de yılda 8 milyardan fazla bir yatırım yapılması zaruretiyle karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz.

Devletin 1960 yılında normal varidat kaynaklarından yani vergi, resim, harç ve benzerlerinden sağladığı gelir 5.918.039.927 lira olduğuna göre ve aynı yıl içinde carî masraflara 5.030.219.484 TL. ayrıldığı düşünülürse 1962 yılından itibaren yapılması tasavvur edilen 8 milyar tutarındaki zarurî yatırımın kamu sektörü ile özel sektörün teşvik edici vergi politikasıyla müştereken yapması gerekmektedir. Teşvik edici vergi politikası ise raporda başlıca yatırım indirimi olarak yer almaktadır.

2. Yatırım indirimini gerektiren ikinci nedenin, bir miktar verginin devlet eline geçmesi halinde bunun yatırıma ancak bir kısmının ayrılması, ayrılan kısmının cüz'î olması ve fakat müteşebbis elinde bunun tamamının yatırıma tahsis edilmesinin mümkün kılınması olduğu görüşüdür. Bunu biraz açıklarsak şöyle diyebiliriz: Son on yıllık devlet bütçesini incelersek 1950 de 1,5 milyarlık devlet varidat toplamının %17,5 si yatırım masraflarına ayrılmıştı. 1960 da ise 7,5 milyar olan bütçe genel toplamının %36,1 i yatırıma ayrılmıştı. Görüldüğü üzere devlet gelirleri iki tarih arasında nisbî olarak 5 misli bir artış kaydettiği halde yatırıma ayrılan miktar ancak iki misli artmıştır. 1961 ve 1962 yılı bütçelerinde yatırıma ayrılan kısım genel toplamın %31 ve %32 sidir.

Demek oluyor ki devlet artan varidatının ancak bir kısmını (1/3 civarında) yatırıma tahsis edebiliyor. Yatırım indirimi yoluyla ise müteşebbis, devlete vergi olarak ödemediği verginin tamamını yatırıma sarfettiği gibi bu verginin bağlı olduğu matrahın da yatırıma tahsisi mümkün olmaktadır. Bu bakımdan bu yol daha rasyonel ve kalkınma hızı bakımından daha verimlidir.

3. Müteşebbis vergi avantajı bakımından, yaptığı yatırımın ancak bir kısmı için teşvik gördüğü halde, bu sayede başka kaynakları harekete getirmek, âtil sermayeleri, faiz ve kredi mekanizması yoluyla iktisadî kalkınmanın vasıtaları haline sokmak da mümkün olmaktadır. Bu suretle iktisadî kalkınma kümülâtif bir şekilde gerçekleşme yoluna girecektir.

4. Raporda ileri sürülen sebeplere gelince: Modern verginin iki esas fonksiyonundan biri fiskal diğeri ise ekstra fiskal fonksi-

yonlardır. Verginin fiskal fonksiyonu devlete optimal bir gelir sağlamak, ekstra fiskal fonksiyonu ise «ekonomik hayatın gelişmesi ve sosyal düzenin kuruluşu üzerindeki müdahaleci ve yapıcı» etkileridir (Sahife 9).

a) Vergi, ekstra fiskal fonksiyonu ile, istihsal, istihlâk, tasarruf, yatırım ve istihdam üzerine tesir ederek millî ekonominin gelişmesinde düzenleyici bir rol oynamaktadır.

Vergi sistemimizde bir reform yapılmasını gerektiren sebeplerden biri de, vergi sistemimizin «modern verginin yukarda izaha çalışılan fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirebilecek bir seviyeye getirilememiş ve bu maksatlara göre organize edilmemiş» olması gösterilmiştir (Sahife 14). Bu sebeple, yapılması tasarlanan vergi reformunun bir hedefi de, «Vergi sistemimizi sosyal ve ekonomik fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirecek şekilde tesis etmektir». Meselâ envestismanlara vergi avantajı sağlamak gibi hususlar vergi sistemimizin temel ve hedefleri arasında bulunmalıdır.

b) Müteşebbislere vergi avantajı tanımak suretiyle, hususî yatırımlar üzerinde müteşebbislerin kararları üzerinde kuvvetli bir tesirde bulunmak mümkündür. Bu tesirler, yatırım hacminin artırılması, yatırımların muayyen istikametlere yöneltilmesi, produktivitenin artırılması ve nihayet prodüktif olmıyan faaliyet kollarında ve spekülâtif yatırımların güçleştirilmesi yönünde olabilir.

c) Vergi avantajı şeklinde uygulanacak yatırım indirimi bir nevi vergi istisnası olduğuna göre fiskal varidatın azalmasını tevhit edecek gibi görünürse de, rasyonel ve selektif genel bir plâna göre yapılacak yatırımlar varidat kaybını fazlasıyla telâfi edecek ve varidatın kesin şekilde umulmadık ölçüde artmasını intaç edecektir.

d) Şu hususu da göz önünde tutmak lâzımdır ki, hususî sektörde vergi avantajı tesiriyle selektif bir plâna dayanarak yapılan ve bir teşkilâtın murakabesine tâbi bulunan yatırımların yerini alacak ve böylelikle finansmanı devletin deruhte ettiği kalkınma yükünün hafiflemesine imkân verecektir. Bilindiği gibi az gelişmiş memleketlerin bir çoğunda kalkınma yükünün bütün ağırlığı ile devletin üzerine çökmesi ve bu yükü kaldırmak için açıkla finansmana gidilmesi enflasyonist bir hareket içinde genel ekonomiyle sosyal ve hattâ politik muvazene ve istikrarın bozulmasına yol açmaktadır.

Bu sebeple, vergi nisbetlerini düşürme, dividantlara istisna tanınması gibi şekiller yerine yukarıda esasları izah olunan yatırım indirimi teklif edilmiştir.

Memleketimizde iktisadî kalkınmayı hızla gerçekleştirmek için vergi sistemimizde bir «yatırım indirimi» ihdasını gerektiren sebepler olarak ileri sürülen nedenleri kısaca incelemiş bulunuyoruz. Bu görüşler, kendi bünye ve açılarından büyük değer taşımaktadırlar. Şüphe yok ki, ekonomik kalkınmamızın hızlandırılmasına ışık tutmaktadırlar. Fakat unutmamalıdır ki sosyal ve ekonomik problemlerin halinde sadece tek yol mevcut değildir. Bu yolların en doğrusunu bulmak, her tezin karşısına bir antitez koymakla mümkün olur.

Yatırım indirimine karşı sebepler :

Bu grupta toplanan ve bizim de katıldığımız sebepleri önce maliye ve iktisat ilminin prensipleri bakımından sonra da vergi tekniği yönünden ele alacağız.

1 — İKTİSADİ SEBEPLER :

İktisat ilminin, İkinci Dünya Savaşından sonra gelişen prensiplerine göre, kalkınmanın esası yatırımdır. Yatırım ise finansman kaynakları itibariyle tasarrufa dayanır. Millî bir ekonomide tasarrufu yapan devlet ve fertlerdir. Devlet kanunlara dayanarak cebri şekilde vergi mükelleflerinden aldığı vergilerle bu tasarrufu yapar. Fertlerin ise gelirlerinden istihlâke yaptıkları harcamalar ve ödedikleri vergilerden sonra bakiye olarak ellerinde kalan kısım ferdi ve iktisadî tasarrufları teşkil eder. Demek oluyor ki millî tasarruf bir taraftan millî gelir miktarı ile, diğer taraftan istihlâk harcamaları tutarına bağlı bulunmaktadır. Her iki şart bakımından memleketimiz ekonomisinin hiç de elverişli durumda bulunmadığı bilinmektedir.

Filhakika 1960 yılına göre gayri safî millî hasılamız 52 milyar, safî millî hasılamız (millî gelir) ise 45 milyardır. Buna göre nüfus başına 1700 lira düşmektedir. Devlet Plânlama Teşkilâtının hesaplarına göre 1961 millî geliri 1960 rakamlarını aşmayacağına nazaran fert başına isabet eden millî gelirin azlığı kesin olarak belirmektedir. Normal geçim seviyesine göre yaşandığı takdirde genel

olarak ferdi tasarruf gücümüzün mevcut olmadığı meydana çıkmaktadır.

Sosyal gruplar itibariyle bir tasnif yapılırsa durumun daha da umutsuz olduğu meydana çıkmaktadır:

Millî gelir	% 42,6		% 51,4	
	Ziraî hasıla		Diğerleri	
44.855.200.000	19.091.400.000	7.150.000.000	%15,9	Sınai hasıla
		3.636.600.000	% 3,1	Ticari hasıla
		3.357.400.000	% 7,5	Ulaştırma
		1.403.400.000	% 3,1	Mali müesseseler
		2.043.200.000	% 4,6	Serbest meslek ve hizmetler
		2.016.500.000	% 4,5	Mesken gelirleri
		3.562.600.000	% 7,9	Devlet hizmetleri.

Nüfusumuzun %70 i olan köylülerimiz 19 milyon, olduğuna göre millî gelirden hisselerine ortalama 1000 lira, 9 milyon olan diğer sosyal gruplarda da nüfus başına ortalama 3000 lira civarında millî gelir payı isabet etmektedir.

a) Bu rakamlara göre köylü ve çiftçi vatandaşlardan yatırıma katılacak bir ferdi tasarruf beklenemez. Diğer sosyal gruplar içinde yer alan hizmetlilerin ise tasarrufa ayırabilecekleri gelirleri önemsizdir. Keza mesken sahipleri için de aynı şey söylenebilir. Geriye kalan sınaî, ticarî hasıla ile ulaştırma ve malî müesseseler hasılatı ferdi tasarrufların kuvvetli kaynaklarıdır. Bunların tutarı da 15 milyar civarında olduğuna göre bundan yapılacak ferdi tasarrufların hızlı kalkınmaya ne kadar yararlı olacağı ve bunların yatırım indirimi ile teşvik edilmesinin sağlayacağı faydanın miktarı meydana çıkar.

Kaldı ki yatırım indiriminin, yekûn tasarruf ve sonuç olarak da yekûn yatırım miktarını artırmıyacağı da ileri sürülebilir.

b) Devlet Plânlama Teşkilâtının hesaplarına ve hükûmetin de benimsediği plâna göre %7 nisbetinde millî gelirden bir artış sağlamamız ve bunun için de millî gelirimizin %18 ini yatırıma ayırmamız gerekmektedir. Bu nisbetin ancak küçük bir kısmı özel sektör tarafından tahakkuk ettirilecek, bunun önemli kısmının âmme sektörü tarafından tahakkuk ettirilmesine zaruret hasıl olacaktır.

Enflasyonist bir politikaya baş vurulmıyacağı kesin şekilde açıklandığına göre millî gelirimizin %20 sine yaklaşan bir yatırım plânının uygulanmasında vergi politikasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu sebeple, devlet, büyük sermayelere bir vergi muafiyeti tanımak suretiyle değil, daha ziyade, memleketin bünyesine göre optimal noktayı aşmamak şartıyla devlet elinde mümkün mertebe fazla varidat sağlayan bir vergi politikası uygulamak zorundadır.

c) Az gelişmiş memleket olarak bizde de, devlet harcamaları, iktisadî faaliyetlerin başlıca âmîlidir. Hususiyile ekonomiye ilk kalkınma hızını verebilmek için devlet eliyle yapılan yatırımların büyük ölçüde olmasında zaruret vardır. Bu zaruret vergi varidatının bir santiminden bile fedakârlık yapılmamasını gerektirir.

Muafiyet, istisnalar, yeni vergi ihdasındaki zorluklar, devleti halihazır gelirlerini azaltmamayı zarurî kılar.

Yalnız, burada bir paradoksa işaret etmemiz gerekiyor; o da, az gelişmiş memleketlerde, iktisadî kalkınmayı, her şeyden önce kendi yaşama seviyelerinin yükselmesi şeklinde anlıyan mükellefler iktisadî kalkınmayı sağlamak maksadiyle daha fazla bir fedakârlığa zorlanmış olmaktadırlar. Bu sebeple, az gelişmiş memleketlerde olduğu gibi bizim memlekette de verginin fiskal gayesine ulaşmak çok zor bir keyfiyettir. Mükelleflerin vergiye karşı gösterdikleri bu mukavemetin azalmasını sağlamıyacağı halde netice itibariyle büyük sermaye kazançlarına uygulanan bir muafiyet demek olan yatırım indirimi, devlet bakımından ancak karşılıksız bir fedakârlık olarak kalacaktır.

ç) Bugün memleketimizde özel sektördeki yatırım azlığının yegâne âmili vergi olmayıp sermaye ve tasarruf durumu, para ve kredi politikası, faiz nisbeti ve politik şartların büyük tesirleri vardır. Bu şartlar değişmedikçe sadece bir vergi muafiyetinin özel sektör yatırımlarını umulan miktarda teşvik edici olacağı ileri sürülemez.

Diğer taraftan kredi mekanizmasının iyi çalışmaması, menkul kıymetler piyasasının bulunmaması ve nihayet siyasi ve iktisadî emniyet hissini teessüsünde özel sektörün çok hassas, müşkülpeent görünmesi karşısında devletin cebrî tasarruf olan vergicilik yo-

luyla kendi elinde sermaye terakümünü sağlaması ve yatırımları daha büyük ölçüde yapması zarurîdir.

d) Devletin, artan vergi varidatının tamamını yatırıma ayıramadığı hususuna gelince: Bu bir vakiadır. Bununla beraber, devletin, yatırım dışı harcamalarının, gelir yaratma (income generator) ve artan istihkak dolayısıyla hızlandırma (acceleration) yollarıyla millî gelir artışına ve yatırımlara etki yaptığını da unutmamalıdır. Bu itibarla, vergi gelirinin carî masraflara tahsis edilen kısmı da netice itibarıyla yatırım hacminin artmasını olumlu şekilde etkilemektedir. Bu sebeple devletin carî masraflarının kalkınma ekonomisi yönünden önemini küçümsemek lâzımdır.

2 — MALÎ SEBEPLER :

Yukarda sırası geldikçe temas olunan ve yatırım indirimine karşı olan malî nedenlerden başlıcalarına daha açık olarak temas etmek faydalı olacaktır.

Yatırımları teşvik edici ve hızlandırıcı bir vergi politikasını yatırımlara vergi muafiyeti tanımak suretiyle uygulamak, gayeye aykırı düşen bir sonuç doğurmaktadır. Çünkü bu sistem ile vergi olarak devletin eline geçmesi gereken ve mecburî bir tasarruf olarak vasıflandırılan bir miktar satın alma gücünün özel sektöre terki ve transferi mânasına gelir ki, bu, geri kalmış bir memlekette kalkınmanın yükünü taşıma mecbur devletin elinden kalkınma için zarurî vasıtaların bir kısmını almak demektir.

Kalkınmaya mecbur bir ekonomi için dolaylı veya dolaysız vergilerle, mecburî tasarruflarla daha fazla kalkınma vasıtalarının devlet elinde toplanmasını sağlamak gereklidir.

Bundan başka:

a) Yatırım indirimine benzer usullerle millî kalkınmayı teşvik eden memleketlerin maliye tarihlerine bakılacak olursa, bu usullere, vergi nisbetlerinin çok yüksek olması sebebiyle, özel sektörde normal yatırım imkânlarının ortadan kalkması üzerine baş vurulduğu görülür. Diğer taraftan, buna benzer usullerle, ekonomik kalkınmayı tahakkuk ettiren memleketlerde, sanayiî yenilenmesi teşvik edilmek istenmiştir.

Bizim vergi sistemimizde, müsadereye yaklaşan bir vergilendirme şöyle dursun, mutedil bir tarifeye göre vergi alındığı cihetle

ticarî ve sınaî faaliyetleri vergi muafiyeti ile yatırıma teşviki gerektiren şartlar mevcut değildir.

b) Bir verginin fiskal gayesi birinci derecede önemli bir husustur. Devlete varidat sağlamak için ihdas edilen vergilerde fiskal gaye sağlanmadan fiskal olmayan gayeler için vergiyi vasıta yapmak malî anlayışla bağdaşmaz. Dikkat edilirse, yatırım indirimine benzer usullerle yatırımı teşvik eden memleketler, ağır nisbetlerle verginin fiskal gayesini tahakkuk ettirmiş bulunan ve bu gayeyi sağladıktan sonra fiskal gayelerden başka maksatlar için vergiyi vasıta olarak kullanmış olan memleketlerdir.

Bizim vergi sistemimize gelince: Normal ve mutedil nisbetlere rağmen hiç bir vergimiz fiskal gayesini tahakkuk ettirememiştir. Hususiyile gelirlerini yıllık gelir vergisi beyannamesi ile bildiren mükellefler 1960 yılı itibariyle 212.699 adet olup bunlar tarafından 3.023.144 bin lira safî kazanç beyan edildiği, bunun vergisinin 829.405.635 lira olduğu, mükellef başına ortalama matrah 14.213 lira, verginin de 3.212 lira olduğu düşünülürse neticenin hiç de müsbet olmadığı görülmüştür. Gerçekte gelir vergisi beyannamesi vermeye mecbur sektörün eline geçen safî millî gelir:

7.150.000.000	Sınaî hasıla
3.636.600.000	Ticarî hasıla
3.357.400.000	Ulaştırma
1.403.400.000	Millî müesseseler
2.016.500.000	Mesken gelirleri
2.043.700.000	Serbest meslek

19.607.100.000 TL. dir.

Gerek kanunen tanınan mevcut muafiyet ve istisnalar sebebiyle ve gerekse büyük ölçüdeki vergi kaçakçılığı yüzünden 19 milyarlık vergi matrahının ancak 3 milyarlık kısmı beyan edilmiş ve 19 milyar millî gelir payı düşen ziraf sektörün de hâlen durumu belli olmamış bulunduğuna göre gelir ve kurumlar vergisinin fiskal gayesine hiç bir zaman erişilememiş demektir.

Yukarıda sözü edilen 212.699 beyannameli mükellefin 78.910 u yılda 1859 TL. gelir beyan etmiş ve yıllık vergisi ortalama 315 lira tutmuştur. 61.987 mükellef de ortalama yıllık gelir olarak 5075 TL. beyan etmiş ve yıllık vergisi 763 TL. tutmuştur ki bu rakamlar her yıl buna benzer şekilde devam etmektedir. Bu da kaçakçılığın ne

derecelere vardığını gösterir. Filhakika hesapları incelenen 2500 mükellefin 250 milyon vergi matrahını gizlediklerini gazetelere intikal eden haberlerden öğreniyoruz.

Görülüyor ki vergi sistemimizde başlıca yeri tutan vergilerde fiskal gayeye ulaşmaktan çok uzak bulunuyoruz. Devlet olarak önce verginin fiskal fonksiyonunu tatminkâr bir seviyeye çıkarmadan devlet gelirinden bir fedakârlık yapmaya imkân yoktur. Devlet maliyesi böyle bir fedakârlık yapabilecek durumda görünmemektedir. Nitekim raporda, kalkınma yükünün bütün ağırlığıyla devletin üzerine çöktüğü ve enflasyona sebep olduğu ifade edilmiştir. Bu ağırlığın sebebi ise varidat yetersizliğidir. Bütün geri kalmış ekonomilerde kalkınmanın yükü ister istemez devletin üzerinde bulunması bir gerçek zorunluktur.

Bu sebeple devlet gelirini azaltıcı bir sonuca varan yatırım indirimine vergi sistemi içinde yer vermek henüz mümkün görülmemektedir.

c) Kaldı ki vergi, memleketimizde özel sektör yatırımlarının hızını kesen bir faktör olarak da mütalâa edilemez. Yukarıda izah edildiği gibi pek az vergi ödemekte olan ve ancak istediği kadar vergi ödeyen ticaret ve sanayi sektörü, yatırım kararını verirken vergi unsurunu ilk derecede önemli bir faktör olarak nazara almaktadır. Bu sebeple de facto, yatırımların teşviki vergi muafiyetleri bahsetmek suretiyle yapılamaz. Kâr sağlama imkânı, sermaye ve kredi piyasası, tediye bilânçosu ve kambiyo meseleleri, ulaştırma ve piyasanın teşkilâtlanması ve talep seviyesi gibi çok önemli şartların her şeyden önce yatırım yapmaya elverişli olması gerekir. Bu şartlar sağlanmadan, devletin kolay tedbir olarak yatırım indirimi hakkı tanımaması, karşılıksız ve belki de millî ekonomiye faydasız bir peşin fedakârlık sayılmak icabeder.

d) Bahis konusu yatırım indirimini tanımakla devlet, kendi eliyle, vergi adâletini ve eşit şartlar içinde cereyan etmesi gereken serbest rekabet müessesesini baltalamış olacaktır. Bilindiği üzere vergi adâleti, bütün vatandaşların güçleri nisbetinde vergi ödemelerini gerektirir. Gene bu prensip gereğince, güçleri vergi ödemeye yetmiyenlerden vergi almamak için kanunlara bazı muafiyet ve istisna hükümleri konur. Bu itibarla muafiyet ve istisnalar gelirlerin ilk kademelerinde bahis konusu olur.

Yatırım indirimi bu bakımdan gayri âdil ve antisosyaldır. Çünkü yatırım indirimi yüksek gelir kademelerine tanınan bir muafiyet olarak, mevcut muafiyet hükümlerinden ayrılır ve bir imtiyaz niteliğindedir.

Eşit koşullar içinde serbest rekabet prensiplerine aykırılık konusuna gelince; eskiden kurulmuş müesseselerle, yatırım indiriminden faydalanan teşebbüsler arasında; yeni kurulan teşebbüslerden indirimden faydalananlarla faydalanmayanlar arasında vergi eşitliği bozulacak, vergiyi tam ödeyen teşebbüslerin indirimden faydalananlarla rekabet etmesi zorlaşacak veya rekabet edebilmek maksadiyle vergiyi tam ödememek için gayrimesru yollar arayacaklardır. Böyle bir sonuç doğuracak tedbire vergi sisteminde yer verilemez.

3 — VERGİ TEKNİĞİ YÖNÜNDEN :

Raporda yer alan ve yukarda ilgili bölümünde izah edilen esaslara göre Komisyonca hazırlanan tasarıda yer alan hususlara karşı vergi tekniği bakımından yapılacak bazı itirazlar mevcuttur:

a) Yapılan yatırımların Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırladığı genel kalkınma plânına uygun bulunması esası konuktan sonra; ikinci şart olarak da bu yatırımların istihsali genişletmeye, produktiviteyi artırmaya, mahsul ve mamullerin kalitesini ıslaha, kültür seviyesini yükseltmeye, ilmî ve teknik araştırmalara ve çalışma güvenliğini sağlamaya matuf olması aranacaktır.

Tatbikatta bu iki şartın uygulanması bazı müşküller doğurabilecek niteliktedir. Gelir Vergisi Kanununun ticarî ve ziraf faaliyet mevzuu addettiği konularda genel kalkınma plânına dahil yatırımların indirimden faydalanması yeter bir şart sayılmak lâzım gelirken bunu daraltıcı mahiyette ikinci bir koşul teklif edilmesi takdir ve tatbikat zorlukları doğuracaktır. Kaldı ki, Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırlayacağı genel kalkınma plânı da esasen tesbit edilecek yatırım alanlarında istihsali genişletmeye, produktiviteyi artırmaya, mahsul ve mamûllerin ıslahına, kültür seviyesini yükseltmeye, ilmî ve teknik araştırmalara matuf bulunacağına göre bu hususları ikinci bir koşul olarak teklif etmeye lüzum olmadığı gibi tehlikelidir. Çünkü her tâdat dışında daima unutulmuş önemli birçok husus kalır. Meselâ «istihsalin genişletilmesi» mevcut bir yatırımın tevsii şeklinde anlaşılırsa, asıl maksat olan yeni

sahalarda yeni yatırımlar, dar bir görüşle, şart dışında bırakılmak istenebilir. Plân objektif - takdir sübjektiftir.

Burada bir noktaya daha temas edelim. O da, ticarî maksatla yapılan meskenlerle, ticarî olmıyan mesken inşaatına yapılacak yatırımların yatırım indiriminden faydalanıp faydalanılmıyacağı hususudur. Ticarî ve zirai kazançlardan indirim yapılabileceği için gayri ticarî mesken inşaatı (akar sağlamak veya oturmak için) yatırım indiriminden faydalanılmıyacak demektir. Mevcut mesken şartları ve ihtiyaçları nazara alınır ve artan nüfus göz önünde bulundurulursa mesken yatırımlarının da aynı şiddetle teşvike ihtiyacı olduğu anlaşılır.

Ticarî maksatla yapılan meskenler, yukarda izah ve tenkit ettiğimiz şarta göre, istihali artırmak veya çalışma güvenliğini sağlamak maksadına da matuf sayılmıyacağı için, Plânlama Teşkilâtının hazırladığı genel kalkınma plânına uygun dahi olsa yatırım indiriminden faydalanılmıyacaktır.

b) Yatırım mallarının neveleri itibariyle de tasarıda bir hudutlama mevcuttur. Nitekim makine, tesisat, teçhizat, taşıma vasıtası ve benzeri diğer aktif değer ile ziraatte kimyevî gübre ve ilâç tedariki; personel lojmanları ve revirleri kuruluş ve tedariki, indirimden faydalanacak yatırımlar sayılmıştır. «Benzeri diğer aktif değerler» ifadesi de maddî değerleri ifade etmesi itibariyle plâsmanlar ve partisipasyonlar, yatırım indiriminden faydalanılmıyacaktır.

Ayrıca yedek parça ve yenileme yatırımları için de yatırım indirimi yapılamıyacaktır.

c) Yatırım indiriminin diğer bir şartı da, yapılan yatırımların en az 250 bin lira olması, bölge kalkınma plânıyla veya kalkınma bakımından önem ve özellik gösteren yatırımlarla, zirai yatırımlarda 125 bin lira olmasıdır. Bu tahdit, bir taraftan yatırımların değerlerinin hesaplanması bakımından, diğer taraftan da, bir yatırımın millî kalkınma bakımından öneminin her zaman yatırımın büyüklüğüyle ilgili bulunmaması yönünden ehemmiyet arzeder.

Yatırım miktarlarının «aktif değerleri» tasarıda yüksek tutulmuştur. Bu miktar ölçüleri iktisaden gelişmiş memleketler için normal sayılsa bile iktisaden az gelişmiş memleketlerde teşvik edi-

lecek yatırımlar için ya hiçbir had koymamak ya da böyle bir haddi yüksek tutmamak lâzım gelir. Çünkü,

1. Bir defa malûmdur ki, sanayi mahiyetleri itibariyle ya kuruluşta büyük yatırımı gerektiren cinsten olur, yahut küçük sanayi safhasından geçerek büyük sanayi haline gelir, ya da küçük sanayi olarak kalacak niteliktedir. Çimento sanayii kuruluşta büyük yatırımı gerektiren cinstendir. Tekstil sanayii ise küçük sanat olarak başlayıp büyük sanayide karar kılan cinstendir. Bizde örneğin konfeksiyon, ayakkabıcılık, İsviçre'de saatçılık küçük sanayi olarak kalmıya mahkûmdur. Bunlara daha bir çok örnekler bulunabilir. Genel kalkınma plânı yönünden bu üç çeşit yatırımlara ihtiyaç duyulabilir, ve topyekûn kalkınma için küçük ölçüde bir yatırım nevinin diğer alanda yapılacak büyük bir yatırımdan daha öncelik ve önem taşıyabilir.

2. Olay diğer bir yönden ele alınırsa, teknik ve tecrübe bakımından yabancı olduğu bir çok yatırım sahalarında küçük sanayi safhasından geçmek suretiyle aynı konuda büyük sanayie ulaşmanın zarurî olduğu görülür. Biz bir çok sanayi kollarında tecrübesiz ve yetişmiş elemanlar bakımından fakir bulunuyoruz. Her küçük sanayi daha büyüğü için bir okul mahiyetindedir. Bu bakımdan, ekonomik gelişmesini tamamlayamamış memleketlerde büyük sanayi kadar ve belki de daha fazla küçük sanayi teşviki lâzımdır.

3. Büyük yatırımlar, yeter derecede sermaye terakümünü, tasarruf imkânlarını ve piyasanın da bu büyük imkân ve tasarrufların bir araya gelebileceği şekilde organize olmasını gerektirir. Ekonomik gücü özel sektörde küçük tasarruf ve küçük sermaye imkânlarından ileri geçemiyen memleketimizde en az haddi yukarıda gösterilen yatırımlar bir istisna teşkil eder ve bu ölçülerin üstünde yatırım yapmaya tâlip olarak çıkacakların pek az olacağı tahmin edilebilir. Bu suretle de yatırımlar teşvik edilmiş sayılamaz.

Kaldı ki, küçük yatırımlardan vergi alındığı halde aynı neviden veya başka neviden büyük yatırımlardan vergi almamak anti-demokratik ve antisosyaldir.

d) Yatırımların aktif değerlerinin hesaplanmasındaki güçlüklerle gelince: Hazırlanan tasarı metninde yapılan yatırımların en az 250 bin lira ve diğer hallerde de 125 bin lira olması ve bu şartın da mevcudiyetinin yatırım ofisi tarafından tasdiki gerekmektedir.

tedir. Demek oluyor ki bilfiil yatırım yapılmadan yatırımların aktif değerleri toplamının bu miktarları aşip aşmadığına bakılacak ve bu şartlar mevcutsa yatırım indiriminden faydalanmasına izin verilecektir.

Bu şartın uygulanmasında bazı tereddütler ve anlaşmazlıklar doğması mukadderdir.

1. Bu değerlendirme yapılırken hangi fiyat bazı esas alınacaktır? Malumdur ki fiyat, ekonominin en oynak unsurlarından biridir. Yatırıma ait plân ve projeler yapılırken alınan fiyat bazıları, bunların Yatırım Ofisi tarafından incelenmesi sırasında değişebilir ve marjinal değerdeki yatırımların bedellerinin hesabında muhakkak tereddüt ve anlaşmazlıklar çıkar.

Yatırımların bedellerinin hesabında bir anlaşmazlık olmasa bile yatırım tamamlandığı zaman, şartın altında görülerek reddedilen bir yatırımın kıymetinin şartın üstüne çıktığı veya şartı haiz diye izin verilen bir yatırım bedelinin şart olan değer altına düşmesi de mümkündür.

Bu ve buna benzer ihtimal ve ihtilâfların nasıl halledileceği gösterilmemiş ve teklif edilen hükümlere göre halli de mümkün görülemezdir.

2. İndirim nisbetlerinin; yukarıda sözü edilen bedellerden hangisine uygulanacağı da ayrı bir anlaşmazlık konusu olacaktır. Gerçekte Maliye Bakanlığının tetkik elemanları, yatırımın V.U.K.'na göre hesaplanacak malî bakımdan kabul edilecek maliyet bedelini esas alacaklar; müteşebbis ise Ofisin kabul ettiği veya ticarî bilânçoda görülen bedelin esas alınmasını isteyecektir. Bu sebeple V.U.K. hükümlerine göre maliyete girmeyen giderlerin indirimin uygulanmasında nazara alınmamasının ihtilâf konusu çok muhtemeldir.

Bütün bu muhtemel anlaşmazlıklar Maliye İdaresi ile müteşebbis arasında sürüp gidecek ve haklı bir talebin karşılanmaması, veya haksız bir talebin kabul edilmesi gibi neticeler müesseseyi dejenere edebilecek yahut ta muhtemel ihtilâfları göze alamıyan müteşebbis bu müesseseden faydalanmaya cesaret edemeyecektir.

Özet, sonuç ve bir teklif :

Buraya kadar verdiğimiz izahattan anlaşılacağı üzere, teklif olunan yatırım indirimi esasları itibariyle memleketimizin İktisat ve Maliye Politikasına uygun olmadığı gibi vergi tekniğine de uydurulamamıştır.

Bu konudaki fikir ve tasarı, birinci derecede önemli faktör olarak kalkınmada vergiyi ele almıştır. Halbuki, memleketimiz gerçekleri bakımından vergi, yatırım temayülünü önliyen birinci derecede faktör olarak alınamaz. Özel teşebbüs, emniyet ve istikrar içinde kâr sağlama imkânını nazara alır ve buna göre yatırım kararlarını verir. Müteşebbis bakımından ikinci derece önemi haiz sırf vergi faktörü ile yatırımların hızlandırılacağı düşünülemez. Bu sebeple, yatırım indirimi, esasen diğer faktörlere göre yapılacak yatırımlara karşılıksız bir vergi muafiyeti olmaktan ileri gidemeyecektir.

Diğer taraftan, bugünkü Anayasa sistemimize göre yürütülecek plânlı kalkınma ekonomisinde, devletin kuvvetli malî kaynaklar bulması ve mevcutları zayıflatmaması esastır. Bu sebeple, yatırım indirimi şeklindeki muafiyet devletin malî kaynaklarının zayıflamasını tevlit edecektir. Devlet hazinesi bu fedakârlığı yapabilecek güç ve imkâna sahip değildir.

İleri sürülen bu hususlar nazarı dikkate alınarak, iktisadî kalkınmayı kolaylaştıracak tarzda vergi sistemimizde yatırımları teşvik edici hükümlere yer verilemez mi? İktisat ve Maliye Politikasının bir manivelâsı olduğuna işaret ettiğimize göre vergi yoluyla ve memleketimiz bünyesine uygun şekilde yatırımların teşviki mümkün ve gereklidir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırlıyacağı Genel Kalkınma Plânına ve Yatırım Ofisinin kabul edeceği esaslara uygun yatırımlara, ithal ve kambiyo rejimi bakımından öncelik tanımak suretile gösterilecek kolaylıklar yanında, mevcut sabit kıymetlerin revalüe edilmesi, yeni yatırımların kısa zamanda fevkalâde amortisman yoluyla itfa edilmesi düşünülebilir. Bunlara ilâveten devletin tahakkuk eden vergi alacağının küçük bir faiz veya temettü hissesi karşılığında ertelenmesi bir teklif olarak ileri sürülebilir.

Bu son teklif üzerinde biraz durmakta fayda görüyoruz. Teklif ettiğimiz verginin ertelenmesi'nin esasları şunlar olabilir:

1 — Devlet Plânlama Teşkilâtının yapacağı Genel Kalkınma Plânına giren alanlara yatırım yapacak müteşebbisler, plân ve projeleri ile Yatırım Ofisine başvurmak suretiyle vergisinin ertelenmesini talep eder.

2 — Verginin ertelenmesi ticarî ve zirai kazançlarda bahis konusu olur ve ertelenme, tahakkuk eden verginin muayyen bir nisbetini aşamaz.

3 — Ertelenen verginin taallük ettiği matrah kadar yatırımın muayyen bir süre içinde yapılması; yapılmaması halinde ertelenen verginin cezalı olarak tahsil edilmesi lâzımdır.

4 — Ertelenen vergiler tutarınca devlet o teşebbüsten birinci derecede sermaye alacaklısı olur. Bunun karşılığında Yatırım Ofisine muayyen bir miktar faiz veya temettü hissesi tediye olunur.

5 — Yapılan yatırımlar ertelenen vergilerin karşılığını teşkil eder.

6 — Ertelenen vergi müteşebbisin istediği zaman devlete ödenir. Ödenmediği takdirde tasfiye, devir veya iflâs halinde devlet birinci derece alacaklı olarak vergi alacağını tahsil eder.

Ayrı ayrı inceleme konusu yapılması ve işlenmesi gereken ham esasları belirtilen verginin ertelenmesi, samimî müteşebbisleri, faydalı yatırımlarında desteklemiş olacaktır. Diğer taraftan da devlet maliyesinin ancak yapabileceği fedakârlık olarak vergi ertelenmesi suretiyle devletin vergi alacağından vazgeçmemesi de mümkün olacaktır.